

Does city's socio-economic development level plays role in shaping the European Union perception? Findings from Eskişehir

Prof. Dr. Özgür TONUS

Anadolu University

Faculty of Economics and Administrative Sciences

Department of Economics

E-mail: otonus@anadolu.edu.tr

ÖZET

On yılı aşkın süredir üyelik müzakerelerini gerçekleştiren Türkiye’de kamuoyunun Avrupa Birliği algısını takip etmek önemlidir. Buna rağmen Türkiye’de düzenli olarak gerçekleştirilen Avrupa Birliği’ne yönelik kamuoyu araştırması bulunmamaktadır. Yerel düzeyde veya toplumun çeşitli kesimlerini esas alan çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Bu çalışmada sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin Türkiye’nin diğer illerine göre yüksek olduğu Eskişehir’de kamuoyunun Avrupa Birliği ve Türkiye ile ilişkilerine yönelik bilgi, algı ve tutumlarında Türkiye geneline göre olumlu yönde farklılık olacağı varsayımından hareket edilmiştir. Haziran 2004- Eylül 2004 döneminde Eskişehir’de ikamet eden 20 yaş üzeri 1.106 katılımcıdan yüz yüze görüşme tekniği ile toplanan verilerden elde edilen bulgular Eskişehir kamuoyunda AB’ye bakışın Türkiye genelinden farklılığını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, kamuoyu, yerel Avrupa Birliği algısı, Eskişehir.

ABSTRACT

For more than ten years of accession negotiations to the European Union, it is important to monitor the public’s perception of the EU in Turkey. However, there is no existing study for monitoring the evolution of public opinion about the EU in Turkey. Furthermore, there is negligible research available aimed at the local and/or specific segments of Turkish public opinion. Eskişehir stands out in terms of socio-economic development compared to other cities in Turkey. In this study, it is assumed that this feature of the city plays an important role in shaping perceptions of public opinion about the EU positively. Data were collected by a survey from 1.106 participants over the age of 20 residing in Eskişehir through face to face interviews from June 2004 through September 2004. The findings support that Eskişehir differs from nationwide public opinion in terms of the EU perception.

Keywords: Turkey- EU relations, public opinion, local perceptions of the EU, Eskişehir.

GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği ülkemizde çok konuşulan meselelerin başında gelmektedir. Özellikle 2004 yılından sonra üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte Türkiye açısından AB ile ilişkiler hükümetler/devletler düzeyinde yürütülen bir süreç olmaktan çıkmış, toplumsal yaşamın yeniden yapılandırıldığı bir sürece dönüşmüştür. Bu nedenle Türkiye kamuoyunun Türkiye-AB ilişkilerine yönelik görüşleri oldukça büyük önem taşımaktadır.

Buna karşılık ulusal düzeyde düzenli olarak yapılan Türkiye kamuoyunun Avrupa Birliği'ne bakışını amaçlayan bir çalışma bulunmamaktadır. En sık başvurulan kaynak, Avrupa Komisyonu tarafından düzenli gerçekleştirilen AB üyesi ve AB aday ülkeleri kapsayan Standart Eurobarometer araştırmalarıdır. Ulusal düzeyde bir ölçek geliştirilip, düzenli olarak kamuoyu görüşlerinin derlenmesi ihtiyacı ortada durmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle Eskişehir'in temel sosyo-ekonomik göstergeleri kullanarak Türkiye genelinden farklılıkları ortaya konulacaktır. Ardından Türkiye kamuoyunun algı, tutum ve davranışlarını etkileyecek Türkiye-AB ilişkileri kronolojik olarak özetlenecektir. Alanyazında Türkiye'nin üyelik müzakerelerine başlayabileceği kararının alındığı 2004 yılından itibaren gerçekleştirilen kamuoyu araştırmalarından elde edilen bulgular ve bu verilere dayanan akademik araştırmalar özetlenmiştir. Eskişehir kamuoyuna yönelik gerçekleştirdiğimiz araştırmanın yöntemine yönelik açıklamaların ardından elde edilen bulgular sunulacak nihayetinde analiz sonuçları aktarılacaktır.

ESKİŞEHİR'İN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Sosyo-ekonomik göstergeler bir bölgenin veya yerleşim yerinin demografi, eğitim, sağlık, istihdam, sanayi, tarım, altyapı olanakları gibi ekonomik verileri ile toplumsal yapı arasındaki ilişki kurmamızı sağlar. Bir bölgenin ya da kentin gelişmesi sahip olunan fiziksel ve beşeri sermayenin yanında bu ikisinin etkileşimine de bağlıdır. Öncelikle demografik açıdan değerlendirdiğimizde Eskişehir'in 2014 yılı sonu itibarıyla nüfusu 812.320 kişidir. Eskişehir nüfusu Türkiye nüfusunun %1,05'ini oluşturmaktadır. İller açısından bu nüfus büyüklüğü ile 25. sırada yer almaktadır. 18 yaş altındaki nüfusun payı 25,2 iken 65 yaş üzeri nüfusun payı %10,3 ile Türkiye ortalamasının (%8) üzerindedir.

2013-2014 döneminde ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 15

Eskişehir lise ve üzeri eğitim seviyelerinde Türkiye ortalamasının üzerinde nüfusa sahiptir.

Eskişehir'de yüksek okul-fakülte veya daha üzeri eğitime sahip olanların 15 yaş üstü nüfusa oranı ise %15,5'tir. Eskişehir'de kendi biriminde görevli olan 3440 öğretim elemanı bulunmaktadır. Kayıtlı bulunan 4699 yüksek lisans, 1774 doktora öğrencisi bulunmaktadır

2013 yılında bin kişi başına 121 otomobil düşen Eskişehir, bu göstergeyle Türkiye'de 5. sıradadır.

2012 yılı sonunda sağlık göstergeleri açısından bakıldığında Eskişehir yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı açısından Türkiye'de 7., toplam hekim sayısı açısından 21. ve hemşire sayısı açısından ise 16. sırada yer almaktadır.

Eskişehir'in sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini etkileyen bir başka önemli gösterge de çalışanların %78,6'sının ücretli-maaşlı kesim olmasıdır. Sosyal güvenlik sisteminden yararlanma

oranının yüksek olduğu bu kesim yoksulluktan da sakınabilmektedir. Güçlü sanayisine rağmen Eskişehir'in Türkiye'nin toplam ihracatından aldığı pay %1 seviyesindedir. Dış ticaretin en yoğun gerçekleştiği ülkeler arasında AB üyesi olan Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Avusturya ve İspanya yer almaktadır.

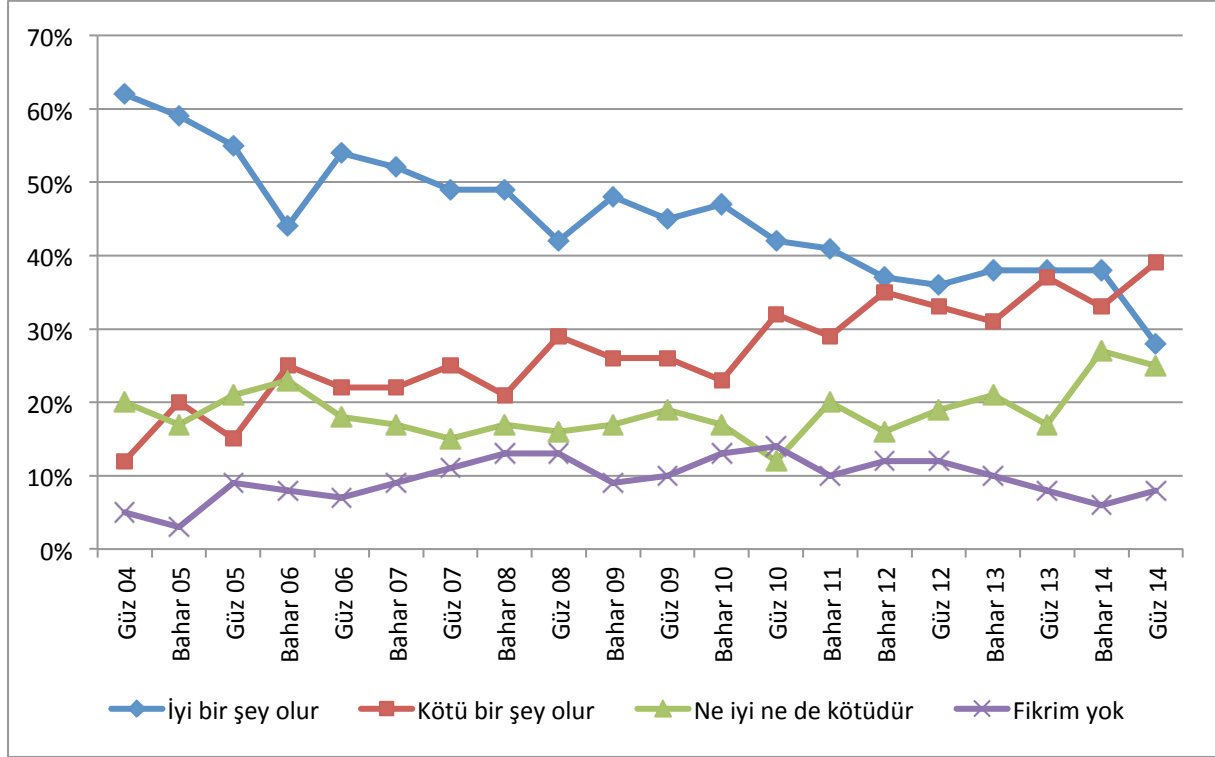
Eskişehir, 2011 yılına ait göstergeler kullanılarak Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya ve Bursa'nın ardından 7. sırada yer almıştır (Kalkınma Bakanlığı 2013). Antalya ve Eskişehir'in birinci kademe iller arasında yer almasının önde gelen nedenlerinden biri de eğitim alanında gelişmişlik düzeyinin yüksek olmasıdır. 2010 yılı verilerine göre, hem okuryazar nüfus oranı hem de okuryazar kadın nüfusunun toplam kadın nüfusuna oranı bakımından Antalya ve Eskişehir ilk iki sırada yer almaktadır. Yüksekokul veya fakülte mezunu nüfusun 22 ve üzeri yaş nüfusa oranı değişkeni itibariyle de Eskişehir, Ankara ve İzmir'in ardından üçüncü sırada bulunmaktadır. Eskişehir'in büyük kentler için kavşak noktasında olması ve ulaşım imkânlarının iyi olması da gelişmişliğe olumlu katkı sağlamaktadır. Nitekim demiryolu hattının yüzölçümüne oranı göstergesi itibariyle de Eskişehir ilk beş il içinde yer almaktadır (Kalkınma Bakanlığı 2013, 54).

CNBC-E Business Dergisi tarafından yapılan yaşam kalitesini ölçmeye yönelik parametrelerle yapılan sıralamada Eskişehir 2009 yılında 2., 2010 yılında ise 3. sırada yer almıştır. 2010 ve 2012 yıllarına ait verilerle İş Bankası adına yapılan bir araştırmada ise Eskişehir 11. gelişmiş il olarak yer almaktadır (Gül ve Çevik 2014).

KAMUOYU ARAŞTIRMALARINDA TÜRKİYE'DEKİ AB ALGISI

"Standart Eurobarometer" araştırmaları Türkiye kamuoyunun AB kurumlarına, işleyişine ve AB'nin izlediği politikalara bakışını, bu konulardaki bilgi düzeyini, AB'nin ve müzakere sürecinde bulunan Türkiye'nin geleceği hakkındaki görüşlerini üye 28 ülke ve üye adayı diğer ülkeler ile karşılaştırmalı olarak vermektedir. Altını çizmek gerekir ki Eurobarometer araştırması Türkiye kamuoyuna yönelik spesifik bir araştırma değildir.

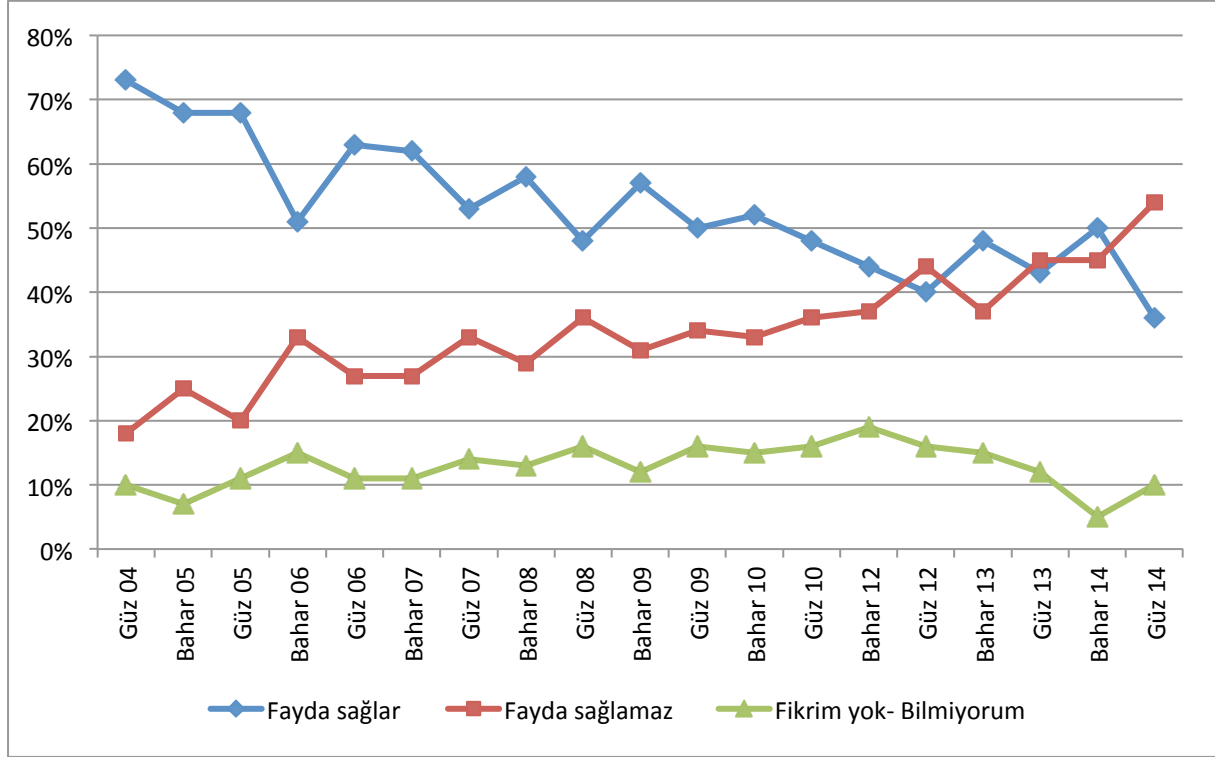
Eurobarometer araştırmalarından Türkiye'de AB'ye yönelik desteğin müzakerelere başladıktan sonra anlamlı bir biçimde azaldığı gözlenmektedir. Bu araştırmada sorulan "*Genel olarak, Türkiye'nin AB üyeliği hakkında düşünceniz?*" sorusuna verilen "*iyi bir şey olur*" yanıtını AB'ye yönelik desteğin bir ölçüsü olarak alındığında, müzakerelere başlanması kararının ardından 2004 güz döneminde %62 düzeyinde olan destek 2014 yılı güz dönemi sonuçlarında %28 düzeyine kadar gerilemiştir. Diğer taraftan "*Türkiye'nin AB üyeliği kötü bir şey olur*" diyenlerin oranı 2004 güz döneminde %12 düzeyinde iken 2014 yılı güz döneminde %39 ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

Şekil 1 Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik Eurobarometer sonuçları
Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

Müzakere sürecinin başlamasının ardından Aralık 2006'da müzakere sürecinin askıya alınması, Fransa'nın Türkiye'nin üyeliğine yönelik yürüttüğü olumsuz söylem Türkiye kamuoyunu da etkilemiş ve 2006 yılı sonunda destek %44 düzeyine kadar gerilemiştir. Aynı dönemde "üyelik kötü bir şeydir" diyenlerin oranı %20'nin üzerine çıkmış, "ne iyi ne de kötü olur" diyenlerin oranı da artmaya başlamış, bir başka ifadeyle "tarafsızların" payı yükselmeye başlamıştır.

Eurobarometer'de düzenli olarak sorulan "Her şeyi göz önünde bulundurduğunuzda, Türkiye AB'ye üye olmakla fayda sağlar mı yoksa sağlamaz mı?" sorusuna verilen yanıtlarda 2004 sonbaharında %73 oranında faydalı olacağını düşünenlerin beklentileri 2014 yılında %36 düzeyine kadar gerilemiştir. Diğer taraftan Türkiye'nin AB üyeliğinden fayda sağlayamayacağını düşünenlerin oranı da 2004 yılında %18 düzeyinden hızla artarak 2014 yılında %54 düzeyine kadar yükselmiştir.

Şekil 2 Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik fayda değerlendirmesi Eurobarometer sonuçları
Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

Tablo 1 Eurobarometer araştırmalarında Türkiye kamuoyunda AB'nin anlamı sonuçları

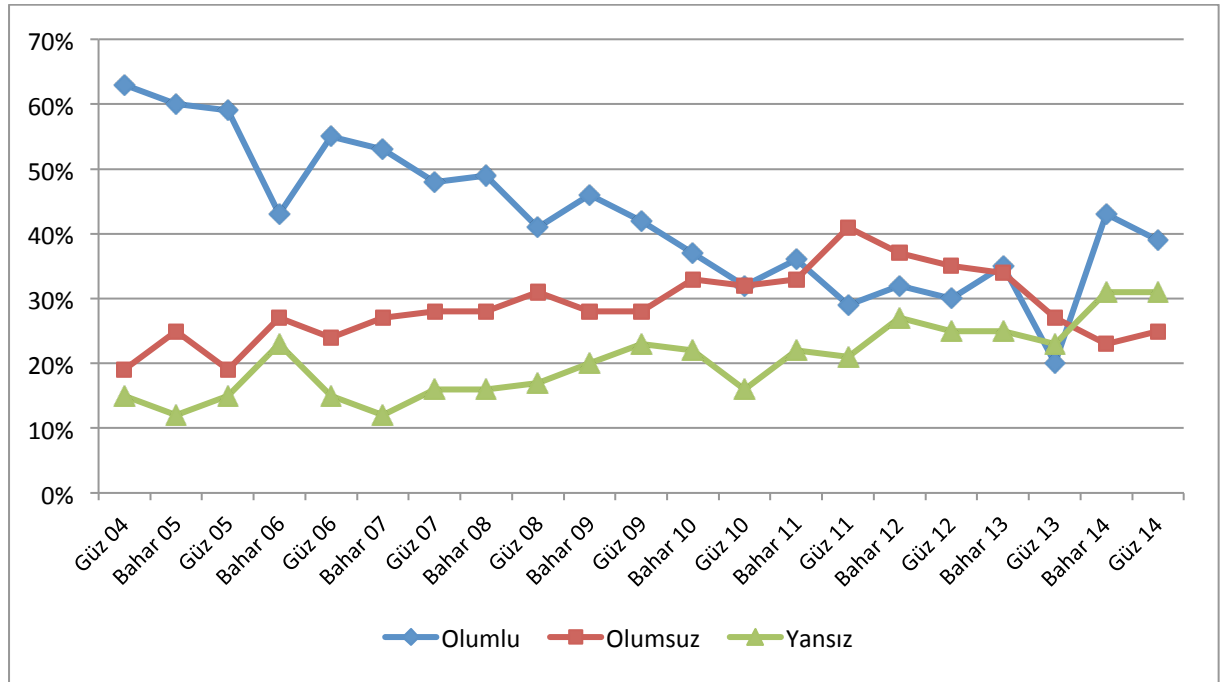
Dönem	Ekonomik refah	AB ülkelerinde seyahat, eğitim ve çalışma hakkı	Dünyada sözsahibi olma	Barış	Sosyal koruma	Kültürel çeşitlilik	İşsizlik	Kültürel kimliğin kaybolması	Demokrasi
Güz 04	48	30	17	29	34	20	22	17	24
Bahar 05	43	27	17	23	27	18	18	23	20
Güz 05	41	25	14	25	32	16	17	19	19
Bahar 06	35	15	11	24	21	9	20	16	18
Bahar 07	31	28	13	27	22	17	17	17	14
Bahar 08	37	22	9	16	16	10	11	13	22
Güz 08	32	23	10	14	17	11	10	19	13
Bahar 09	33	24	13	15	20	14	13	15	17
Güz 09	33	28	10	18	20	13	13	13	20
Bahar 10	37	22	12	20	17	12	13	17	22
Güz 10	35	19	26	16	17	18	14	21	21
Bahar 11	31	25	21	11	18	21	12	17	20
Güz 11	13	16	13	6	14	10	9	20	13
Bahar 12	23	31	23	16	15	13	9	14	19
Güz 12	26	23	17	17	17	12	12	21	18
Bahar 13	31	24	24	27	20	21	16	17	27
Güz 13	36	36	23	24	25	18	16	19	31
Bahar 14	17	11	13	10	15	11	11	14	12

Güz 14	18	16	10	9	15	17	20	15	12
--------	----	----	----	---	----	----	----	----	----

Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

Türkiye kamuoyunun kişisel olarak AB'nin ne anlama geldiğine yönelik algılarında Tablo 1'de sunulduğu üzere ekonomik beklentiler öne çıkmaktadır. AB üyeliğinden kişisel beklentilerden ekonomik olanları ayırıştırırsak Türkiye kamuoyunun daha çok AB'nin ekonomik refah, Avrupa'da eğitim, seyahat ve çalışma hakkı, işsizlik ve sosyal koruma anlamına geldiğini düşünmektedir. Nitekim 2005-2013 döneminde aynı araştırma içinde Türkiye ekonomisinin AB ülkeleri ortalamasına göre daha iyi olduğunu düşünenlerin oranı %13'ten %38'e yükselmiştir. Ekonomik temelli bu fayda beklentisinin zaman içinde gerilediği görülmektedir.

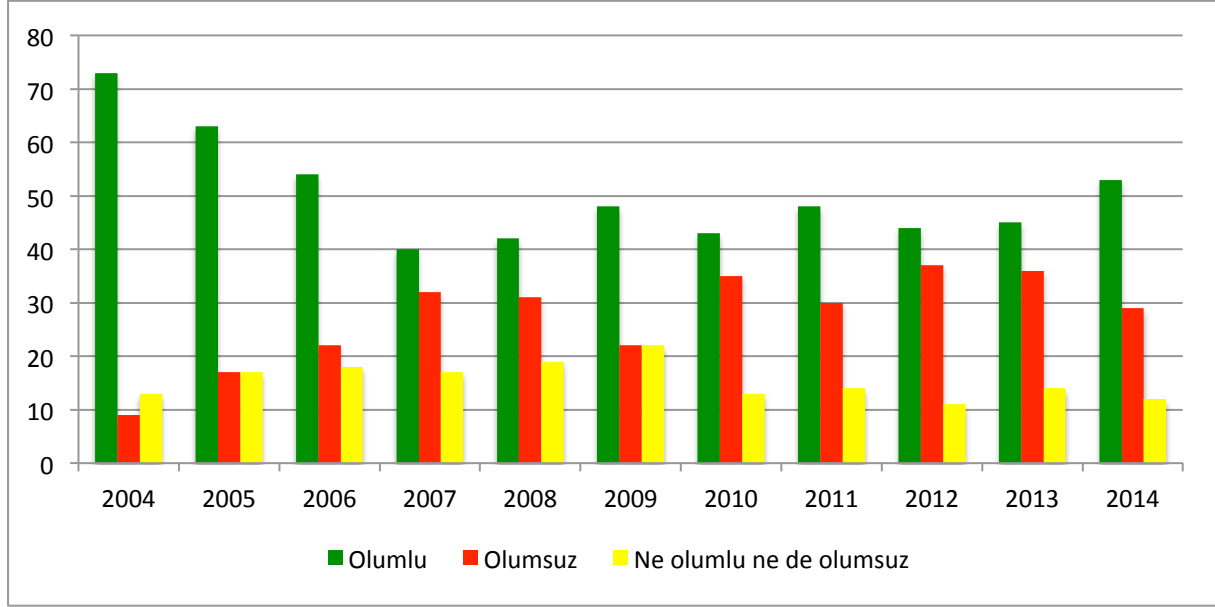
Eurobarometer araştırmalarında "Genel olarak AB'nin size göre imajı...?" sorusuna verilen "olumlu ve olumsuz" yanıtları toplulaştırdığımızda Türkiye kamuoyunda müzakere sürecinin başlamasının ardından AB'nin imajının hızla olumsuzla döndüğünü söyleyebiliriz. Dikkat çeken bir gelişme olarak 2014 Baharında gerçekleştirilen son araştırmada AB'nin olumlu imajının artış eğilimine geçmiş olmasıdır.

Şekil 3 Türkiye kamuoyunda AB imajı

Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

German Marshall Fund of United States (GMF) tarafından her yıl gerçekleştirilen "Transatlantik Eğilimler" araştırmasında sorulan "Genel olarak Türkiye'nin AB'ye üye olacak olması hakkındaki görüşünüz?" sorusuna Türkiye'den olumlu yanıt verenler 2004 yılında %73 oranındadır. Bu oran hızla gerilerken sadece 2014 yılında %53 düzeyine geri gelebilmiştir.

Şekil 4 Türk halkının AB üyeliğine yaklaşımı
Kaynak: (German Marshall Fund, 2004-2014)

TÜİK tarafından yürütülen Yaşam Memnuniyeti Araştırması Türkiye genelinde 18 yaş üstü bireylerin genel mutluluk algısını, toplumsal değerlerini, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve bu alanlardaki kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmek ve bu memnuniyet düzeyinin zaman içindeki değişimini takip etmek amacıyla 2003 yılından itibaren gerçekleştirilmektedir.

Tablo 2 AB üyeliğine ilişkin bireylerin referandum eğilimi (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Üyelik yönünde	70,2	65,0	53,0	54,7	51,9	52,4	52,5	44,8	45,4	46,5	47,0
Üyeliğe karşı	16,2	19,8	28,7	27,1	29,5	25,1	22,7	28,1	31,0	27,2	28,7
Fikri yok	13,6	15,3	18,3	18,3	18,6	22,5	24,9	27,1	23,6	26,3	24,3

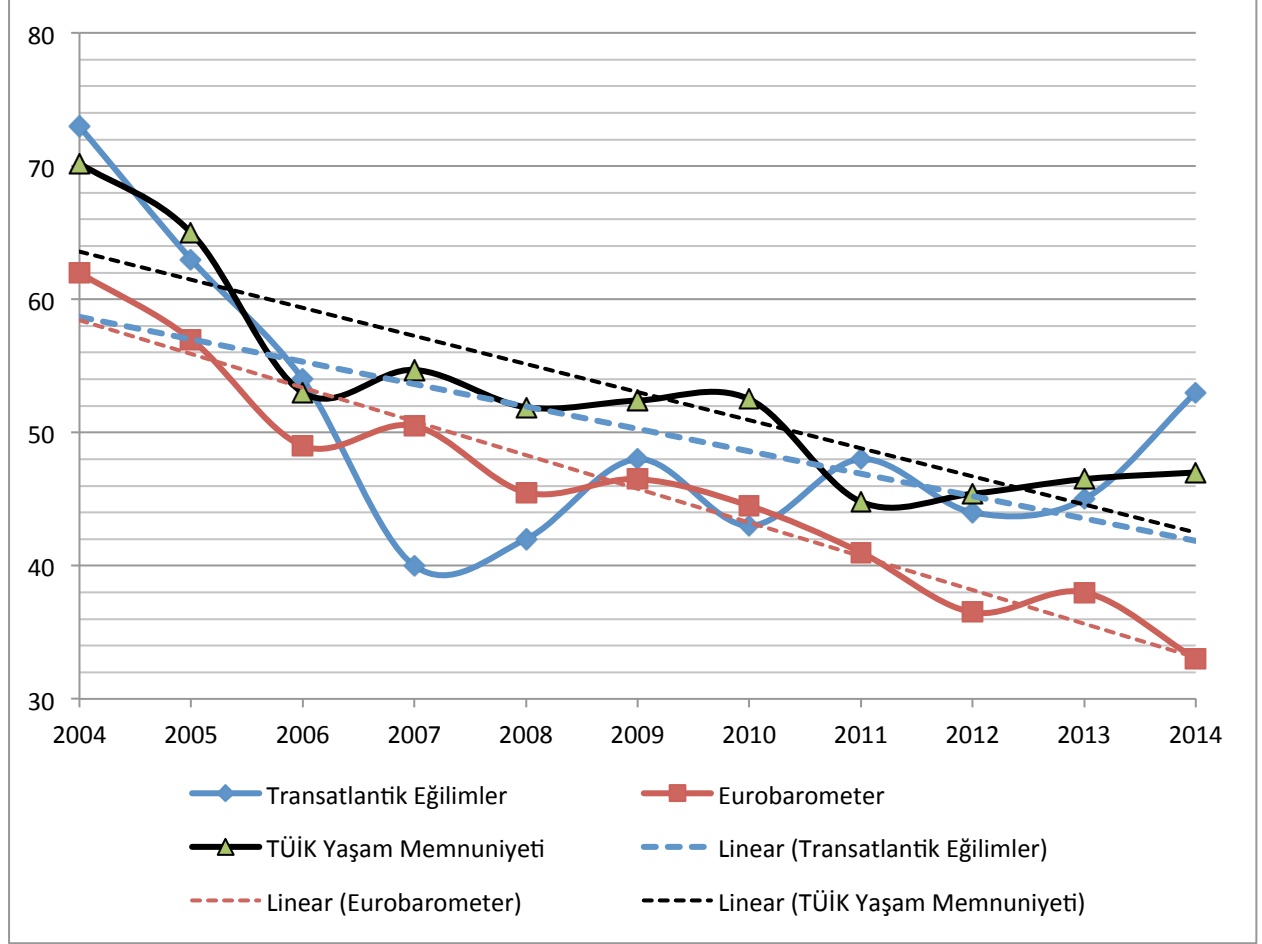
Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2004-2014.

2014 yılında Türkiye'nin AB'ye üye olması konusunda bir referandum yapılması durumunda bireylerin %47'si üyelik yönünde, %28,7'si ise üyeliğe karşı yönde oy kullanacaklarını belirtmiştir. 2004 yılında Türkiye'de üyeliğe desteğin %70,2 gibi yüksek bir seviyede iken 2014 yılına kadar hızla bu destek azalmıştır. 2013 yılı araştırmasında genç yaş gruplarında referandumda üyelik yönünde desteğin yüksek olduğu buna karşılık üyeliğe karşı görüşte olanların 65 yaş üstü bireylerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 5'te sunulduğu gibi Eurobarometre, TÜİK Yaşam Memnuniyeti ve Transatlantik Eğilimler araştırmalarında Türkiye'nin üyeliği hakkındaki olumlu görüşleri bir araya getirdiğimizde¹ her üç araştırmada Türkiye kamuoyunun AB üyeliğine verdiği destekte azalış trendi göze çarpmaktadır. Bu araştırmalardan Eurobarometre ve TÜİK Yaşam Memnuniyeti araştırmalarındaki azalış trendleri ise

¹ Eurobarometre araştırması her yıl güz ve bahar dönemlerinde yapıldığı için yıllık değerler iki dönemin aritmetik ortalaması olarak alınmıştır.

paralel seyretmektedir. Ölçekleri ve soru biçimleri farklı da olsa genel kamuoyu görüşünü ortaya koymaları açısından araştırmaların birbirlerini destekledikleri söylenebilir.

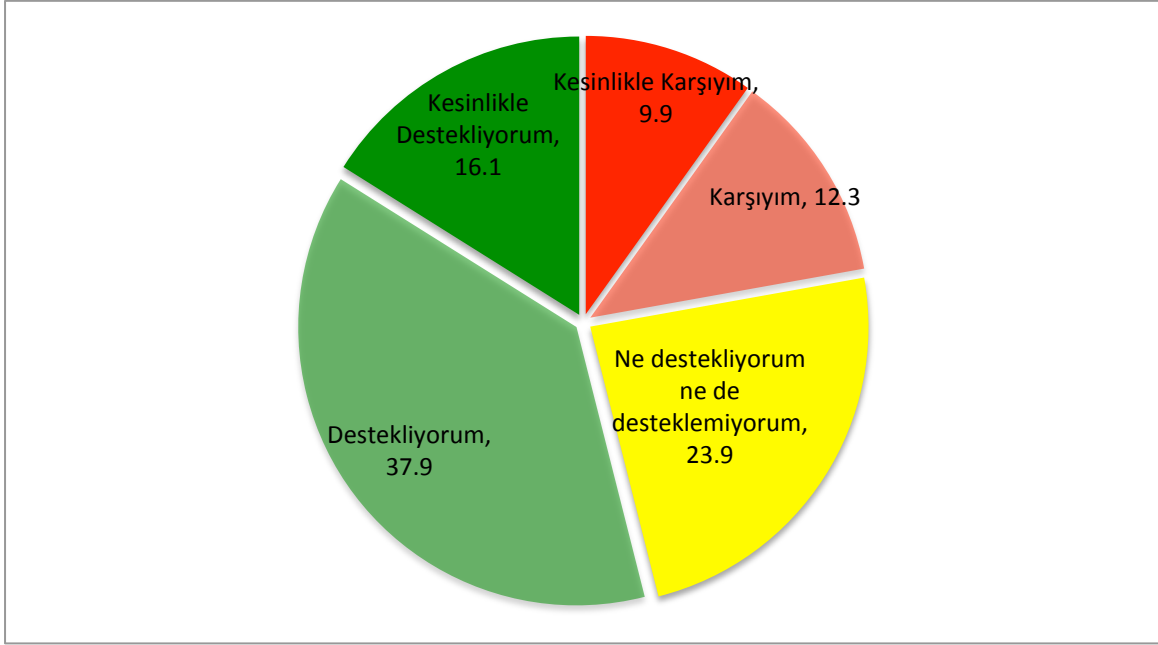
Şekil 5 Farklı 3 araştırmada Türkiye kamuoyunun AB üyeliğine verdiği destek
Kaynak: Eurobarometre, TÜİK Yaşam Memnuniyeti ve Transatlantik Eğilimler araştırmaları verilerinden derlenmiştir.

ESKİŞEHİR BULGULARI

Araştırmanın temel amacı Eskişehir kamuoyunun AB sürecine yönelik düşünceleri ile reel politik arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmek, Eskişehir'deki algı ve tutum ile Türkiye genelini karşılaştırabilmek ve Eskişehir'in sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin AB algısını açısından Türkiye genelinden nasıl bir farklılık yarattığını sergileyebilmektir. Araştırma verileri Haziran-Eylül 2004 aylarında Eskişehir'de ikamet eden 20 yaş üzeri 1.106 katılımcıdan yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Eskişehir'de AB üyeliğine destek %53,9. Araştırma katılımcıları arasında Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekleyenlerin oranı %53,9 iken desteklemeyenlerin oranı %22,2'dir. Kararsız olarak değerlendirebileceğimiz kesimin oranı ise %23,9 düzeyindedir.

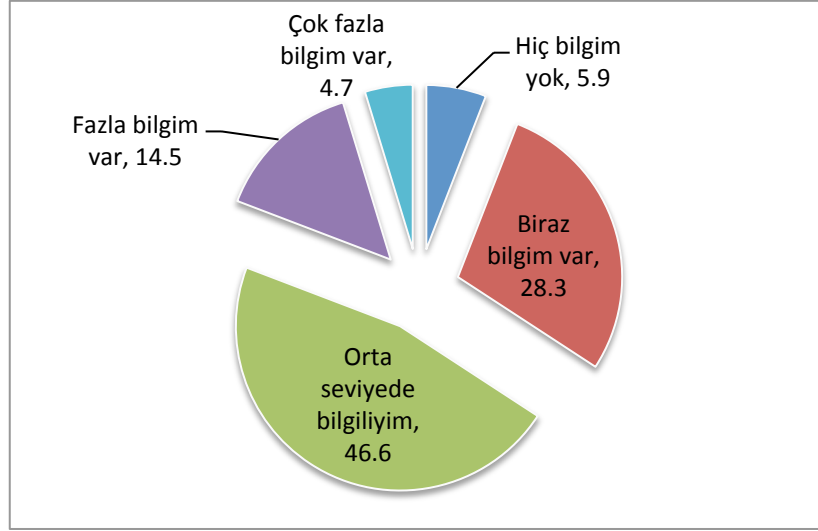

Şekil 6 Türkiye'nin AB'ye üyeliğine destek (%)

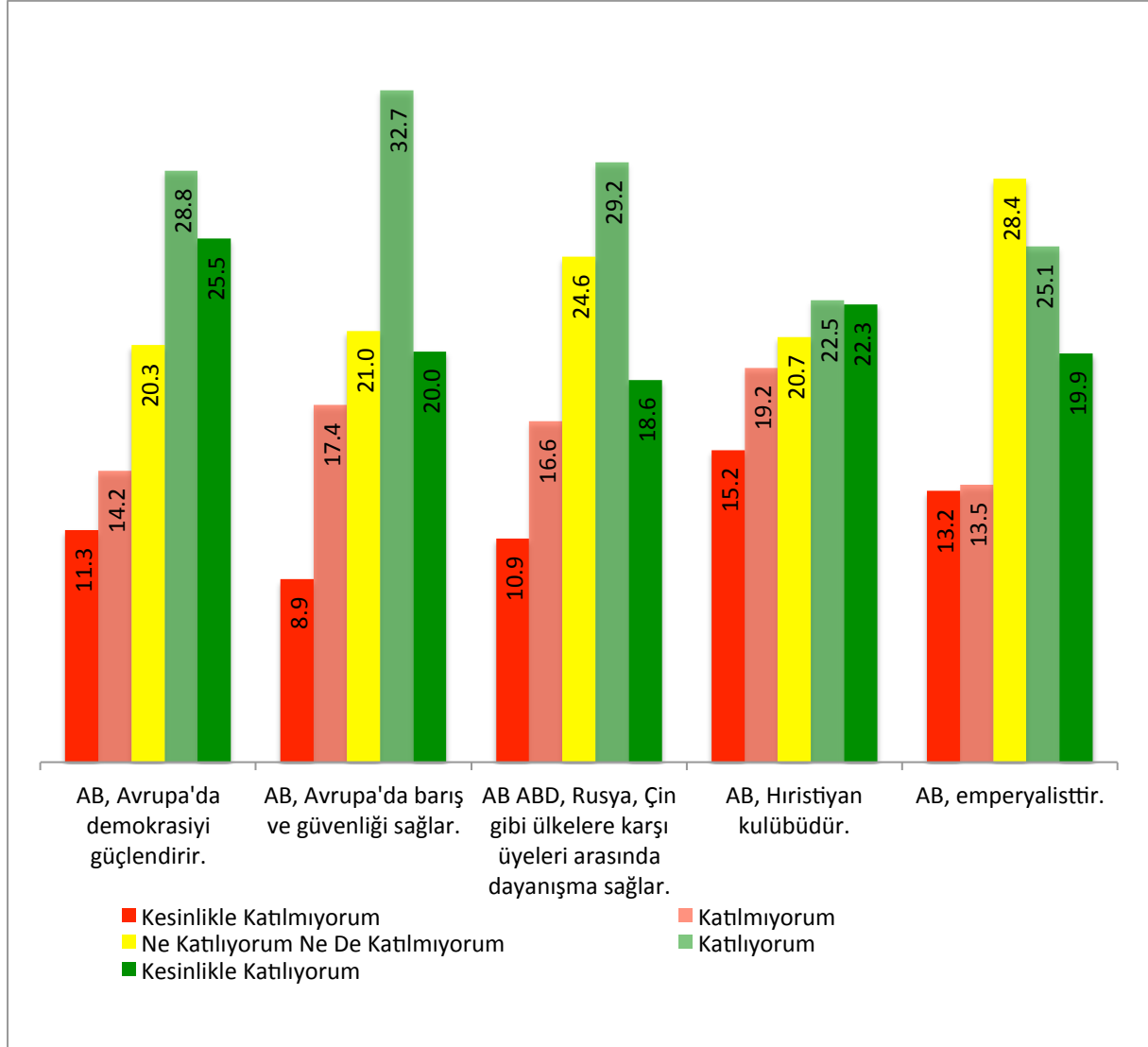
Eskişehir'de bireylerin AB üyeliğine verdiği destek ile mesleği ve AB hakkında sahip olunan bilgi düzeyi arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Meslek grupları açısından baktığımızda Eskişehir'de özel sektörde çalışan beyaz yakalılardan ve KOBİ'lerden nispi olarak AB üyeliğine yüksek destek gelmektedir. AB hakkında kendilerini daha bilgili olarak gören kesimlerden de AB üyeliğine daha fazla destek verildiği görülmektedir.

Eskişehir kamuoyu AB hakkında bilgilidir. AB hakkındaki bilgi düzeyine ilişkin soruyu yanıtlayan 1100 kişiden 513'ü (%46,6) orta seviyede bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. AB hakkında yüksek düzeyde bilgiye sahip olduğunu düşünen 211 kişi (%19,2), hiç bilgili olmadığını düşünen ise 65 kişi (%5,9)'dir. Eskişehir'in eğitim seviyesinin Türkiye genelinden yüksek oluşu AB hakkındaki bilgi seviyesine de yansımıştır. Eskişehir'de de Türkiye genelinde olduğu gibi AB hakkında bilginin TV ve radyo programları ile günlük gazeteler aracılığıyla elde edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

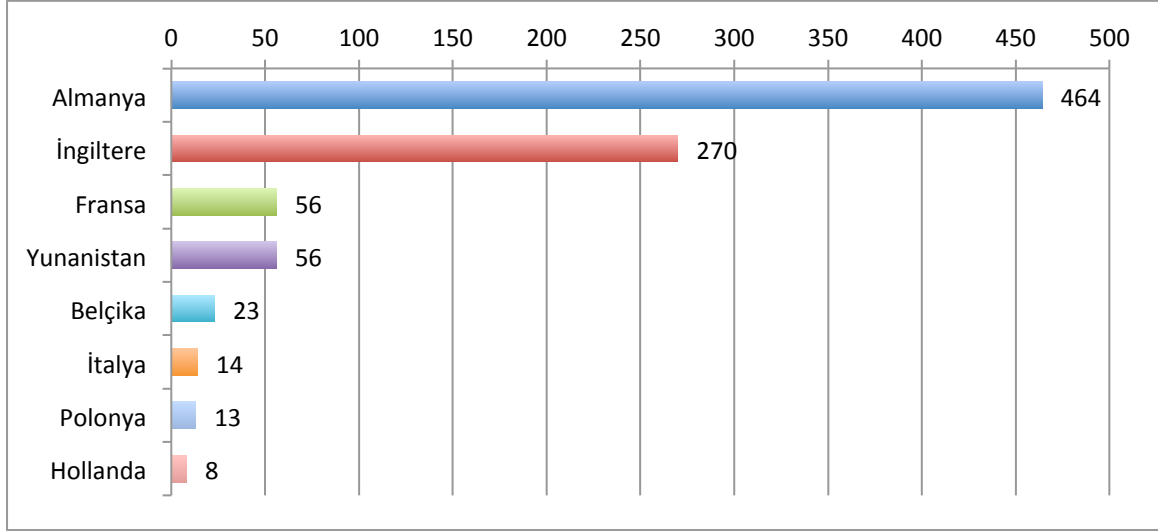
Şekil 7 3 AB hakkındaki bilgi düzeyine ilişkin bulgular

AB'ye bakış ikiye bölünmüştür. Katılımcıların AB ile ilgili ifadelerine katılım dereceleri Şekil 7'te verilmiştir. Eskişehir kamuoyunun %54,3'ü AB'nin Avrupa'da demokrasiyi güçlendirdiğini düşünmektedir. AB'nin Avrupa'da barış ve güvenliği sağladığında ilişkin ifadeye katılanların oranı ise %52,7'dir. AB'nin ABD, Rusya, Çin gibi ülkelere karşı üyeleri arasında dayanışma sağladığı (%47,8) düşünülmektedir. Eskişehir kamuoyunda AB'nin bir Hıristiyan kulübü olduğunu düşünenler %44,8, AB'nin emperyalist olduğunu düşünenler ise %45'lik oranlarla dikkat çekmektedir.

Şekil 8 AB ile ilgili ifadelere katılım derecelendirmesi

Almanya Türkiye için en önemli AB ülkesidir. Eskişehir kamuoyu Türkiye açısından AB üyesi ülkelerden Almanya'yı %51 oran ile en önemli ülke olarak görmektedir. Bu ülkeyi önem sırası açısından %30'luk payla İngiltere izlemektedir. Fransa ve Yunanistan ise toplamda %12'lik payla kamuoyunun önemsedığı diğer AB ülkeleri olmuştur.

Şekil 9 Türkiye için önemli AB üyesi ülkeler

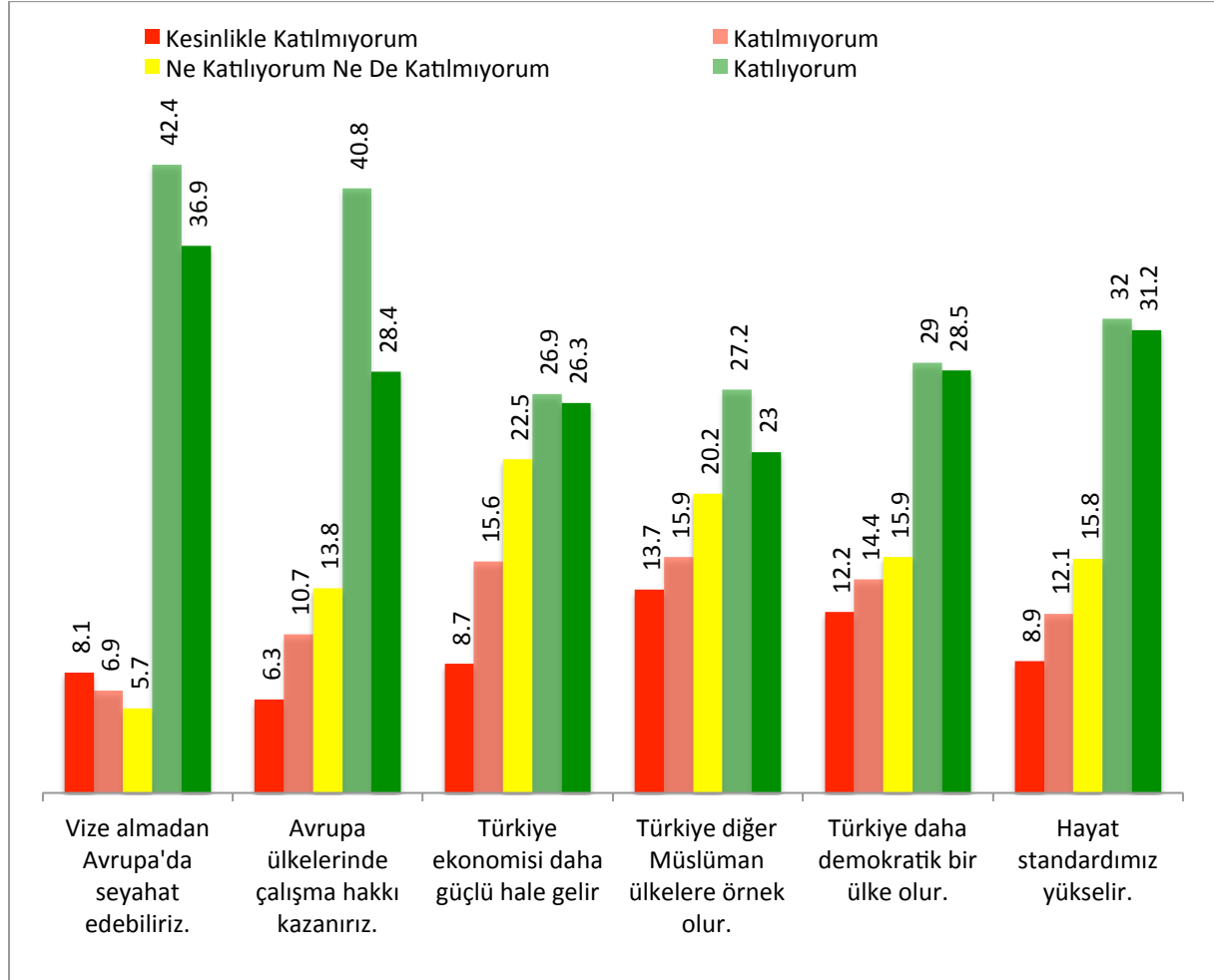
AB ülkelerinde kurallara bağlılık ile insana ve yaşam kalitesine verilen önem Türkiye'den çok farklıdır. Katılımcılardan daha önce AB üyesi ülkelere en az birinde bulunup bulunmadığına yönelik soruyu yanıtlayan 921 kişinin %23'ü daha önce AB üyesi ülkelere birini ziyaret etmişken %77'si ziyaret etmemiştir. AB üyesi ülkeleri ziyaret edenlerin %49'u Türkiye ile AB üyesi ülkeler arasındaki en önemli farklılığın insana ve yaşam kalitesine verilen önem olduğunu vurgulamıştır. AB üyesi ülkeleri ziyaret eden katılımcıların %21'i kurallara bağlılığı bir farklılık olarak görürken %3'ü hiçbir farklılık görmediği yönünde fikir beyan etmiştir.

Şekil 10 AB üyesi ülkeleri ziyaret edenlerin gördüğü farklılıklar

Eskişehir AB üyeliğinin ekonomik faydalar getireceğini düşünmektedir. Türkiye'nin AB üyesi olması halinde Türkiye'nin elde edebileceği kazanımlara yönelik katılımcıların görüşleri Şekil 6'da sunulmaktadır. Katılımcılar AB üyeliğinin getireceği vizesiz seyahat, AB ülkelerinde çalışma hakkı ve hayat standardının yükselmesi gibi ekonomik getirilere öncelik vermişlerdir. Türkiye'de hayat

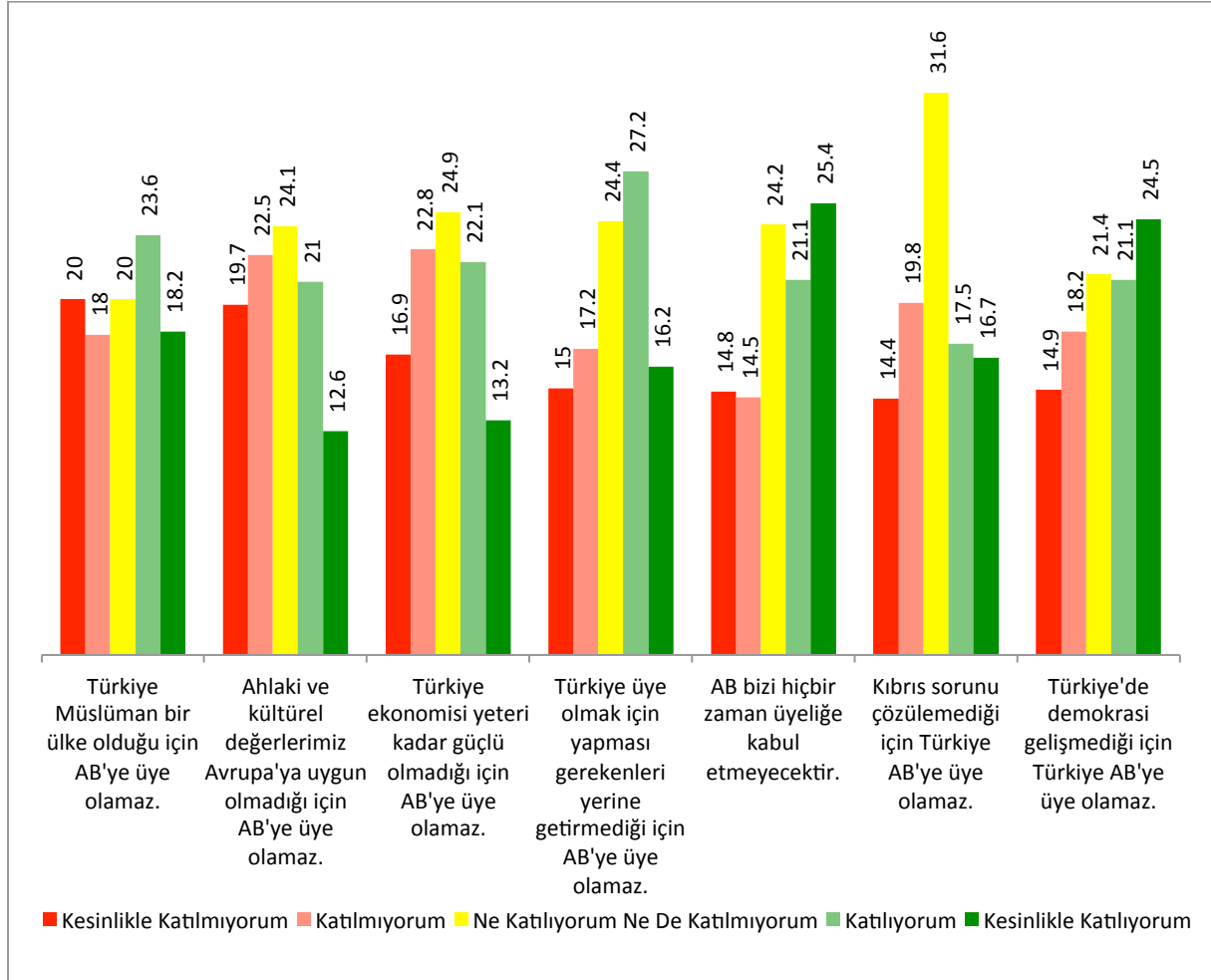
standartının yükselmesi ve daha demokratik bir ülke olacağı beklentisi ise diğer öne çıkan fayda kategorisidir. Eskişehir kamuoyunun AB'den beklentileri Eurobarometer araştırmalarında ortaya çıkan Türkiye genelinin beklentileri olan ekonomik refah, Avrupa'da eğitim, seyahat ve çalışma hakkı beklentileriyle örtüşmektedir.

Şekil 11 Türkiye'nin AB üyesi olması halinde elde edilecek faydalara ilişkin katılım dereceleri (%)

Demokratikleşme reformları ve AB müktesebatına uyum AB üyelik sürecini hızlandırır. Türkiye'nin AB üyeliğini engelleyen faktörlere yönelik ifadeler katılım derecelerini Şekil 7'de sunulmuştur. Söz konusu ifadeler katılım dereceleri arasında belirgin farklar olmadığı görülmektedir. Burada ayrışma AB üyeliğine verilen destekle yaşanmaktadır. Katılımcıların %46,5'i "AB'nin Türkiye'yi hiçbir zaman üyeliğe kabul etmeyeceğini" düşünmektedir. Eskişehir kamuoyunun %22,2'sinin Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğu bulgusunu göz önünde bulduğumuzda, kararsız olan %23,9'luk kesimin içinde de "AB'nin Türkiye'yi hiçbir zaman üyeliğe kabul etmeyeceğini" düşünenlerin olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin üyeliğini destekleyenler Türkiye'nin demokrasinin gelişmemesini ve Türkiye'nin üyelik yolunda yükümlülüklerini yerine getirmemesini üyelik sürecinin önündeki en önemli engeller olarak görmektedir. Diğer taraftan üyeliğe karşı olanlar ise Türkiye'nin ahlaki ve kültürel değerlerinin Avrupa'ya uygun olmamasını ve Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasını engel olarak görmektedir.

Şekil 12 Türkiye'nin AB üyeliği engelleyen faktörlere yönelik ifadelerle katılım dereceleri (%)

Türkiye-AB ilişkileri günümüzde iyi değil, önümüzdeki 5 yılda da düzelmeyecek. Katılımcıların günümüzde Türkiye - AB ilişkilerini nasıl değerlendirdiğine yönelik bulgular şekil 8'de sunulmuştur. Buna göre ilişkileri kötü ve çok kötü bulanların oranı %47,1'dir. İlişkileri ne iyi ne kötü bulanların oranı ise %46,9'dur. İlişkilerin ivme kaybettiği bir yıl olan 2014 yılında Eskişehir kamuoyunda Türkiye-AB ilişkilerini iyi bulanların oranı ise sadece %6'dır. Önümüzdeki 5 yıl içinde Türkiye-AB ilişkilerinin nasıl olacağına yönelik beklentiler katılımcıların %6,2'si 5 yıl içinde ilişkilerin kopacağını, %24,2 kötüleşeceğini, %53,6'sı ise aynı kalacağını öngörmektedir.

SONUÇ

Araştırmayla elde edilen sonuçlar Eskişehir'in Türkiye geneline ilişkin elde edilen bulgulardan farklılaştığını göstermektedir. Eskişehir'de Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik desteğinin %53,9'luk düzey ile hem TÜİK hem de Eurobarometer araştırmalarında Türkiye geneli için elde edilen sonuçlardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu niteliği ile AB üyeliğine destek açısından Eskişehir'in Türkiye genelinden farklılaştığı vurgulanabilir.

Bu farklılığı yaratan nedenler arasında araştırma sonucunda elde edilen Eskişehir kamuoyunun AB hakkında kendisini bilgili olduğunu düşündüğü bulgusu gösterilebilir. Araştırma örnekleminde AB hakkında hiçbir bilgim yok diyenlerin oranı sadece %6 düzeyindedir. AB hakkında bilgi düzeyi arttıkça, Türkiye'nin üyeliğine verilen destek de artacaktır önermesini Eskişehir kamuoyundan elde edilen bulgular desteklemektedir. Eurobarometer araştırmalarında genel olarak Türkiye kamuoyunun AB konularında kendini bilgisiz aynı zamanda da güvensiz hissettiği sonuçları ile birlikte düşünüldüğünde Eskişehir'in eğitim seviyesinin Türkiye genelinden farklılığı AB hakkındaki bilgi seviyesine de yansımıştır. Eskişehir'de de Türkiye genelinde olduğu gibi AB hakkında bilginin TV ve radyo programları ile günlük gazeteler aracılığıyla elde edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eskişehir kamuoyu Türkiye genelinde olduğu gibi AB üyeliğinin getireceği vizesiz seyahat, AB ülkelerinde çalışma hakkı ve hayat standardının yükselmesi gibi ekonomik getirilere öncelik vermektedir. Katılımcılar Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda en çok çıkar sağlayacak kesim olarak sanayiciler - işadamları, gençler ve öğrencileri görmektedir. Dolayısıyla üyeliğin getireceği serbest dolaşım ve çalışma hakkından da en çok bu kesimin yararlanacağı düşünülmektedir. AB üyeliğini destekleyen ve desteklemeyen grubun ortak görüşü ise Türkiye'de çiftçiler ve azınlıkların üyelik gerçekleştiğinde en az faydayı sağlayacağı yönündedir.

Türkiye genelinde AB'ye yönelik destek son 10 yılda azalmaktadır. Eskişehir'e yönelik elde ettiğimiz bulgular kamuoyunun AB hakkında bilgi düzeyinin artmasının yanında demokratik ve sosyo-ekonomik dönüşüm beklentilerinin karşılanması ile Türkiye'nin AB üyelik sürecine de daha fazla sahip çıkılacağı fikrini desteklemektedir.

Bir aday ülke için müzakere süreci, AB'nin tüm mevzuatının kendi hukuk düzenine aktarılmasını ve uygulanmasını amaçladığından aday ülkenin toplumsal yaşantısında, idari yapısında ve hukuk düzeninde köklü değişimleri gerektirmektedir. Bu ölçüde kapsamlı bir değişimi gerçekleştirebilmek için güçlü kamuoyu desteği sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AB-Türkiye Odalar Forumu. (2013). *Türkiye'de AB Üyeliği İçin Şirketlerin Hazırlıkları: Türkiye'de Özel Sektörün Görüşleri -2013*. EUROCHAMBERS-TOBB.
- Abusara, A. (2010). Public Opinion in Turkey on EU Accession – an (Un)desirable Marriage? *Different Dimensions of European Security* (17), 77-87.
- Akgün, M., Gündoğar, S. S., Görgülü, A., & Aydın, E. (2011). *Türkiye'de Dış Politika Algısı*. TESEV, Dış Politika Programı. TESEV.
- Alkan, M. N. (Dü.). (2013). *Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin AB Algısı*. Ankara: Konrad-Adenauer Stiftung.
- Arıkan, G. (2012). Attitudes Towards the European Union in Turkey . *Perceptions* , XVII (3), 81-103.
- Atabek, N. (2003). Türk basınında kamuoyu araştırmaları. *İletişim* , 17, 1-28.
- ATAUM. (2012, Ocak 27). *AB'nin Türkiye'nin Bürokratik Dönüşümüne Etkileri*. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: <http://ataum.ankara.edu.tr/proje2012.pdf> adresinden alınmıştır
- Çarkoğlu, A. (2003). Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership. *Turkish Studies* , 4 (1), s. 171-194.
- Çarkoğlu, A., & Kentmen, Ç. (2011, September). Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey's EU Membership. *16* (3), s. 365-379.
- EDAM. (2013). *EDAM Kamuoyu Anketleri*. Eylül 19, 2014 tarihinde EDAM: <http://edam.org.tr/document/EDAMAnketOcak2013.pdf> adresinden alındı
- Elgün, Ö., & Tillman, E. R. (2007). Exposure to European Union policies and support for membership in the candidate countries. *Political Research Quarterly* , 60 (3), 391-400.
- Eskişehir Ticaret Odası. (2014). *Eskişehir Ekonomisinin Genel Yapısı*. Eskişehir: ETO.
- Esmer, Y. (1997). Türk Kamuoyu ve Avrupa. *Türkiye Avrupa Birliği'nin Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşmasının Düşündürdükleri* (s. 124-135). içinde İstanbul: Ayraç Yayınevi.
- European Commission . (tarih yok). *Public Opinion*. (European Commission) Ocak 10, 2015 tarihinde Eurobarometer interactive search system: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/index_en.cfm adresinden alındı
- European Commission. (2001-2004). *Candidate countries Eurobarometer*. Inter-university Consortium for Political and Social Research, Directorate-General Press and Communication, Public Opinion Analysis Sector, Ann Arbor.
- European Commission. (2014, Temmuz 25). *Public Opinion*. Eylül 19, 2014 tarihinde Standard Eurobarometer: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm adresinden alındı
- German Marshall Fund. (2014). *Transatlantic Trends Country Profiles: Turkey 2014*. German Marshall Fund. German Marshall Fund.
- German Marshall Fund. (2014). *Transatlantic Trends*. Eylül 19, 2014 tarihinde <http://trends.gmfus.org> adresinden alındı
- Gül, E. H., & Çevik, B. (2014). *2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması*. Türkiye İş Bankası, İktisadi Araştırmalar.
- Kadir Has Üniversitesi. (2013). *Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2012*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.
- Kadir Has Üniversitesi. (2014). *Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2013*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.

- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Kalkınma Bakanlığı.
- Kaya, İ., Kılıç, T., & Yıldırım, A. (2008). Dicle Üniversitesi Öğrencilerinin Türkiye'in AB Üyeliğine İlişkin Görüş ve Beklentileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 7 (23), 254-273.
- Kentmen, Ç. (2008). Determinants of Support for EU Membership in Turkey: Islamic Attachments, Utilitarian Considerations and National Identity . *European Union Politics* , 9 (4), 487-510.
- Müftüoğlu, Ö., & Çetin, R. (2005, Eylül 20). *Ücretli Çalışanların Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Düşünceleri*. Mart 27, 2013 tarihinde sendika.org: <http://www.sendika.org/2005/09/ucretli-calisanlarin-turkiyenin-avrupa-birligi-uyeligi-uzerine-dusunceleri-disk-gida-is/> adresinden alındı
- Şenyuva, Ö. (2006). Turkish public opinion and European Union membership: The state of the art in public opinion studies in Turkey. *Perceptions: Journal of International Affairs* , 11 (1), 19-32.
- Şenyuva, Ö. (2009). Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular. *Uluslararası İlişkiler* , 6 (22), 97-123.
- The International Republican Institute. (2011, Mart 1). *Turkish Public Opinion Survey*. Haziran 4, 2014 tarihinde <http://www.iri.org> adresinden alındı
- TÜİK. (2009). *İstatistik Göstergeler 1923-2008*. Ankara: TÜİK.
- TÜİK. (2012). *Seçilmiş Göstergelerle Eskişehir 2012*. Ankara: TÜİK.
- TÜİK. (2013). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2013*.
- TÜİK. (2013). *Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075*.
- TÜİK. (2013). *Seçilmiş Göstergelerle Eskişehir*. TÜİK.
- TÜİK. (2014). *İstatistiklerle Gençlik 2013*. Ankara: TÜİK.
- TÜİK. (2014). *Seçilmiş Göstergelerle Eskişehir 2013*. Ankara: TÜİK.
- TÜİK. (2014). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2013*. Ankara: TÜİK.
- Yazgan, H., & Aktaş, A. (2012). Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Kamuoyu Faktörü : Çankırı İli Örneği . *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 2 (2), 1-23.
- Yıldırım, E., Çalış, Ş., & Benli, A. (2008). Turkish Labour Confederations and Turkey's Membership of the European Union. *Economic and Industrial Democracy* , 29 (3), 362-387.